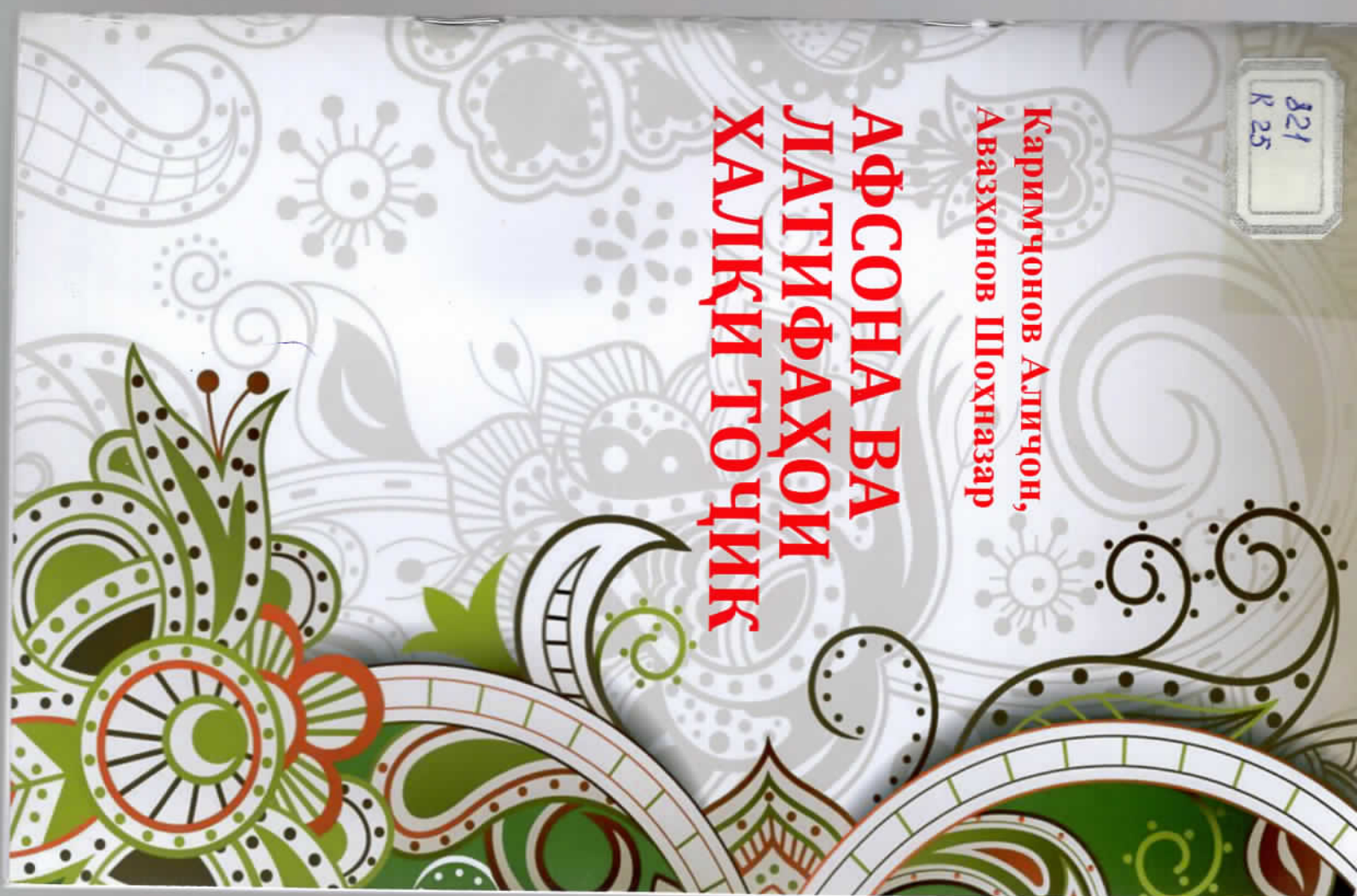

821
К 25

Каримҷонов Алиҷон,
Авазхонов Шохназар

АФСОНА ВА ЛАТИФАҲОИ ХАЛҚИ ТОҶИК

Книга должна быть
возвращена не позже
указанного здесь срока

Количество предыдущих выдач	

№ -
108 А.
714
44К.
598.

А.А.1.222.8
К-25

ВАЗОРАТИ МАКТАБИ ОЛИЙ ВА МИЁНАИ
МАХСУСИ ҶУМҲУРИИ ЎЗБЕКИСТОН
ДОНИШГОҲИ ДАВЛАТИИ ПЕДАГОГИИ ЧИРЧИК

Каримҷонов Ағичон,
Авазхонов Шоҳназар

АФСОНА ВА ЛАТИФАҲОИ
ХАЛҚИ ТОҶИК

Барои толиббимони синфҳои ибтидоӣ

-4118/X-

-4118/X-

ЎЗБЕКИСТОН RESPUBLIKASI OLIY TAILIM,
FAN VA INNOVATSIYALAR VAZIRLIGI
CHIRCHIQ DAVLAT PEDAGOGIKA UNIVERSITETI
AXBOROT RESURS MARKAZI

«ZEBO PRINT»
ТОШКЕНТ – 2023
ЎЗБЕКИСТОН RESPUBLIKASI OLIY TAILIM,
FAN VA INNOVATSIYALAR VAZIRLIGI
CHIRCHIQ DAVLAT PEDAGOGIKA UNIVERSITETI
AXBOROT RESURS MARKAZI
1-FILIALI

УДК: 821.133.172
КБК: 728я359

КАРИМҶОНОВ А.К. – номзоди Ҷумҳурии Тоҷикистон, доктори
сенти кафедраи “Методикаи таълими ибтидоӣ”,
АВАЗХОНОВ Ш. Г. – донишҷӯи факултети таълими
ибтидоӣ.

ISBN 978-9943-9170-3-3

АФСОНА ВА ЛАТИФАҲОИ ХАЛҚИ ТОҶИК

МУҶМАЪИ:

Сарсухан.....	5
Бори охири мешӯд.....	5
Вазири зирак.....	6
Дарвозабон.....	8
Зоғи «Хушхон».....	10
Офтобу Моҳ.....	11
Муш ва Гурбача.....	11
Ҷози Ҳудписанд.....	12
Нахустак.....	13
Рӯбӯх ва Гург.....	17
Рӯбӯхи сайёд.....	18
Се сату як Гург.....	21
Ҳасанак.....	23
Ҳилан Рӯбӯх.....	26
Бузаки Чингалапо.....	28
Шутур ва шох дум.....	31
Хурус ва Рӯбӯх.....	32
Марди хасис.....	34
Ҳезумфурӯш ва хирс.....	35
Шоҳдустари зирак.....	36
Чаро тути такрор мекунад.....	38
Афсонаи пеш аз ҳоб.....	40
Подшоҳ ва деҳқони зирак.....	41
Қисси мургӣ сайёд.....	42
Аблаҳ ва хирс.....	45
Гургу, рӯбӯх, ва шер.....	47
Марди дарвеш ва мурча.....	49
Афсонаи “Бӯзи сода ва Рӯбӯхи фиребгар”.....	50

ЛАТИФАҲО

Мург ва хурус.....	53
Сағ ва хурус.....	53
Аз пиедагарди халос мешудам.....	53
Моҳ фойданоки офтоб.....	53
Бачахоро тарсонам.....	54

Рӯзҳои ин ҷоро намедонам.....	54
Вақти салом.....	54
Завҷастон мешавам кимидор.....	55
Бӯйи арақ аз ман не.....	55
Алпарати зан.....	55
«Пул-пул, газро бигир!».....	56
Аз ғами мемурат.....	56
Фиреб.....	56
Адабиётҳо:.....	57

САРСУҲАН

АФСОҶА ВА ЛАТИФАҲОИ ХАЛҚИ ТОҶИК

Афсона — яке аз навъҳои (жанрҳои) эҷодиёти шифохӣ (фолклорӣ)-и мардуми тоҷик ва халқҳои гуногуни дунё мебошад. Дар байни навъҳои эҷодиёти даҳанакии халқ аз ҳама бештар афсона мавриди таваҷҷуҳи донишмандони фолклоршинос қарор гирифтааст. Фаъолияти қиссахонон, нотикон, афсонагӯён, ки дар таърихи илму фарҳанги тоҷик дар асрҳои миёна оғоз ёфтааст, як навъ ҷамъовариҳои афсонаҳо ва ба мардуми расондани онҳо буд.

Афсона аз жанрҳои қадими фолклорист. Нишонаҳо, пораҳои ба афсона монандро дар Авесто, осори адабиёти паҳлавӣ («Ёдгори Зарирон ва ғайра) мушоҳида метавон кард.

Латифа (шухӣ, мутобиқа, суҳани бозарофат, суҳане, ки дорони мазмунӣ амик ва нозук аст) — дар фолклор ва адабиёти хатии тоҷик аз қадим чун жанри мустақил ва маъмули наъри бадеӣ вуҷуд дошт ва ҳоло низ дар авҷи инкишоф мебошад. Дар латифа ҳодисаҳои муайян не, балки як лаҳзаи хурди воқеаи муҳтасар ишора меёбад. Яъне латифа танҳо як лаҳзаро дар бар гирифта, дар он инкишофи воқеа ва характериристикаи қаҳрамонон дида намешавад. Латифа аксаран бе муқаддимау хотима ва бе таъбирии маҳсус, бадоҳатан гуфта мешавад.

БОРИ ОХИРИН МЕШУД

Духтарчае дар боғ бозӣ мекард. Нороҳ ҷашмонаш ба ҷонвараке афтод, ки рӯй тепшачаи хок меҳазид. Тозон сӯй он давиду онро қалбидани шуд. Ангуштонашро сӯй ҷонвараке бурду филфавр қашид. Онро шинохт. Аз ҷонвараке гуё нидо омад: "Агар маро ба даст мегирифтӣ ин бори охириин ҳамин ангуштат мешуд".

Савол ва сўпоришҳо:

- 1) Афсонаро хонед ва мазмунашро нақш кунед?
- 2) Чашми духтарча ба чӣ афтид?
- 3) Ҷонаварак ба духтарча чӣ гуфт?

ВАЗИРИ ЗИРАК

Боре дар мамлакате хушксоии омад. На барфи дурӯст бориқу на борон, ғайла дар саҳрову мева дар боғ норасида ва хосили деҳкон нодаравида монд. Гуруснаги омад, байни мардум муромури сар шуд.

Подшоҳ, аҳволи халқу мамлакатро дида, ба таҳини афтоду, наменонист, ки чӣ кор кунад ва мардумашро аз марг ҷӣ гуна наҷот диҳад. Бисёр фикр кард, вале ба натиҷае расида натавонист. Ба чунин қароре омад, ки сарвари кишварро ба вазираш сўпорад ва худаш ба назди бародараш, ки подшоҳи кишвари ҳамсоя буд рафт.

Вазир сарвари мамлакат шуд. Акунӣ ӯ фикр мекард, ки мамлакатро чӣ тавр аз гуруснагии маровар наҷот диҳад. Баъди фикри дуру дароз вазир тасмим гирифт, ӯ ба хазинаи подшоҳ рафта, тамоми тиллову тангиро баробар ба мардум тақсим кард. Баъд ба мардум рӯ оварда гуфт: — Ман ин тиллоро ба шумо барои қарз мегиҳам.

Шумо ба кишварҳои дигар равед, ки дар он ҷо хушксоии нашулдаст ва онҳо хосили фаровон ба даст оварданд. Аз он ҷо гандуму орд харед. Ҳамон қадар харед, ки то соли оянда аз гуруснагии намурид ва то хосили оянда зинда монед. Қарзи худро пас ба подшоҳ ба хазина месўпored.

Мардум хушхал шуданд ва рафтанд ба кишварҳои дигару ба он пул гандуму орд хариданд. Ҳамин тавр аз марг наҷот ёфтанд. Мардум хушхал шуда, дуо мекарданд, ки подшоҳ умри дароз бинад.

Аз байн як сол гузашт. Подшоҳ ба қасри худ баргашт. Ҳоло ӯ аз асп нафаромада, латанбардорон ба подшоҳ гуфтанд, ки вазир ҳамин тиллову тангиро хазинаро ба мардум тақсим кард.

Подшоҳ, асабони шуда, ба вазир ҳуқми қатл дод. Ҳамон даме, ки ҷаллод сари вазирро буридан мехост, ӯ ба подшоҳ, рӯ оварда гуфт:

— Зисарвари олам! Иҷозат диҳед, ки пеш аз маргам ба шумо ҷанд суҳан гуям.

— Гап зан! — рози шуд подшоҳ. Вазир гуфт:

— Воқеан ҳам ман ҳаммаи хазинаи шуморо ба мардум тақсим кардам. Мардум тилгову тангахоро гирифта ба кишварҳои дигар рафтанд ва аз он ҷо ғаллаву орд хариданд. Ана ҳамин тавр ҷони худро аз турӯснагии мартовар наҷот гирифтанд. Ман ин пулхоро ба онҳо ба қарз додам, ки ин қарзро пас аз вафоти шумо бояд баргардонид. Эй подшоҳи олам, ҳоло тамоми мардум ба ҳаёки шумо дуо мекушанд, ки саломатии подшоҳам пойдор ва умришон дароз бошад!

Ин суҳанхоро шунида, подшоҳ ғамид, ки воқеан ҳам вазирӣ ӯ доно аст. Охир, вай на фикст мардумро аз турӯснагии мартовар наҷот дод, балки онхоро водор наамуд, ки подшоҳи худро дӯст доранд ва бароиш умри дароз хоҳанд. Подшоҳ инро ғамиди вазирро аз қатл озод кард.

Савол ва супоришҳо:

- 1) Афсонаро хонед ва мазмунашро нақл кунед?
- 2) Вазир барои чӣ хазинаи подшоҳро бо халқ тақсим кард?
- 3) Барои чӣ подшоҳ вазирро доно гуфт?
- 4) Подшоҳ ба куҷо меравад.
- 5) Подшоҳ барои чӣ вазирро қатл кардани шуд.

ДАРВОЗАБОН

Буд набуд як дарвозабоне буд. Вай дар зери дарвозани Шох дарвозабони мекард. Рӯзе аз рӯзҳо дар зери дарвозани шох хоб карда монд. Дар ҳамон дам як хоби нохуше дид. Саҳар барвақт аз ҷо ҳесту назди шох давид. Хоби худро ба подшоҳ нақл кардан даромад.

Ман хоб карда будам дар хобам ҷунин ҳолат рӯй дод шумо шояд олам ба сафар баромадед.

Дар роҳ ба дӯлу рабду барқ дучор шудаед ва соғу саломат гапшта омада нагавонистед дар ҳамон ҷо ба ҳалокат дучор шудед.

Шох аз ин дар хайрат афтид, ҷунки дар ҳамон рӯз вай ба сафар баромаданро кушиш карда истода буд. Шох бо зудӣ аз пай ин гап шуд ва ду се савораро ба ҳамон ҷой фиристонд. Савораҳо баргаштанд. Дар асп ҳамин ҳолат шуда истодагиашро баён карданд.

Шох аз дарвозабон хурсанд шуд. Ба дарвозабон зебу зинатҳои зиёде тақдим кард ва вайро аз қор холи кард. Аз қисса савол пайдо мешавад, ки барои чӣ шох дарвозабонро аз қор гирифт?

Савол ва супоришҳо:

- 1) Афсонаро хонед ва мазмунашро нақл кунед?
- 2) Дарвозабон дар хобаш чиро дид?
- 3) Подшоҳ барои чӣ ба сафар нарафтани шуд?
- 4) Барои чӣ ба дарвозабонро аз қор гирифт?

ЗОҒИ "ХУШХОН"

Рӯзи як зоғ аз ким-кучо як парча нонро ба нӯли гирифта париду омаду ба шохӣ дарахте нишаста хӯрдани шуд.

Як рӯбохи гушна аз ин ҳол бохабар шуда, дар андеша монд, ки бо қадом тадбир гуштро аз даҳони зоғ гирифта худаш хурад. Вай бад аз ҳеле фикр кардан, ба зерӣ дарахт омаду ба зоғ нитох карда гуфт: Додаракам зоғ метӯянд, ки ту ҳофизи хушхону хушовоз ҳастӣ, ҷи мешавид, ки ҳозир як суруд хонино ман ҳам аз хонишат баҳраманд шавӣ. Зоғ аз таърифи рӯбох хурсанд шуду ҳамин, ки ба хониш сар кард, нон аз даҳонаш ба поин афтоду рӯбох гирифта гуфт:

Савол ва супоришҳо:

- 1) Афсонаро хонед ва мазмунашро нақш кунед?
- 2) Зоғи хушхон ҷиҳел хайвон аст?
- 3) Рӯбох ҷи коркард ки аз зоғи хушхон нонро гирифта гуфт?

ОФТОБУ МОХ

Офтобу Мох ду хоҳарон буданд. Ҳар дуяшон ҳам ниҳоят хушрӯй буданду аз ҳусни яқдигар рашк мекарданд. Як рӯз ҳар ду ҷангҷол карданду Мох гуфт:

-Ман аз ту хушрӯй!

Офтоб омаду:

-Ман хушрӯй! - гуфт.

Ҳамин тавр, инаш "ман хушрӯй" гуфт, вайш "ман хушрӯй" сар шуд ҷанг. Офтоб аз қаҳр ханҷарро гирифт, рӯи хоҳарашро тилим-тилим бурида гуруҳу рафт. Рӯи Мох хуну хушор шуд. Бад аз паси Офтоб давиду вайро дошта натавонист.

Аз ҳамон вақт то ҳол Офтобу Мох яқдигарашонро дошта наметавонанд. Доғи рӯи Мох ҳам аз ҳамон вақт монд.

Савол ва супоришҳо:

- 1) Афсонаро хонед ва мазмунашро нақш кунед?
- 2) Офтоб ва мох барои ҷи ҷангҷол карданд?
- 3) Барои ҷи аз паси офтоб давидан?

МУШ ВА ГУРБАЧА

Рӯзе мушак ва гурбача бо яқдигар вохӯрданд.

Ман тӯро меҳурам! гуфт гурбача?

Ман рози, ҷавоб дод мушак, лекин аввал ба як саволи ман ҷавоб деҳ.

Ҷи савол дорӣ?

-Ту ҷандсолай ?

Гурбача ҷавоб дод.

-Ман яқсола.

Мушак гуфт?

Э Гурбача шарм намедори ки мушаки аз худат се сол қалонро меҳуӣ?

Гурбача шарм дошту роҳи худро давом кярд.

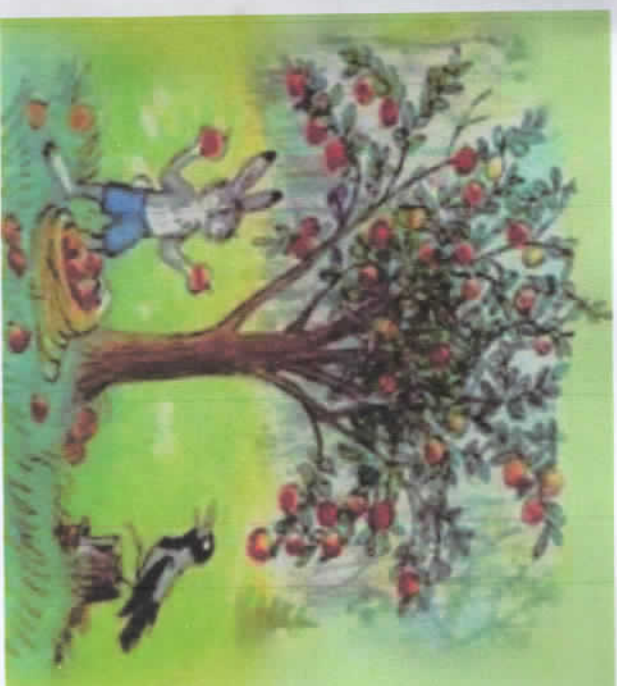
Савол ва супоришҳо:

- 1) Афсонаро хонед ва мазмунашро нақш кунед?
- 2) Мушак ва гурбача чӣхел вохӯрданд?
- 3) Барои чӣ гурбача мушакро нахӯрд?

ҲОЗИ ХУДНИСАНД

Як ғоз дар пешни дарахт шишта, худро таъриф мекард.
Дар олам ба мисли ман паррандаи хунарманд набудлагист.
Дар замин метардам, дар об шино мекунам, дар ҳаво
парвоз мекунам. Як худам се хунар дорам. Харгӯш ин
таъҳон ғозро шунида гуфт.

- Эй бародар, ин қадар худлатро таъриф накуни ҳам
мешавад. Чунки чун моҳи барин шино карда наме-
тавони, чун лочин парвоз карда наметавони.

Аз нопура донишгани се хунар, як хунаро аз худ
кардан маъкултар аст.

Савол ва супоришҳо:

- 1) Афсонаро хонед ва мазмунашро нақш кунед?
- 2) Ғоз худро чӣхел таъриф кард?
- 3) Таъҳон ғозро чӣ мешунавад?
- 4) Харгӯш ба ғоз чӣ меӯяд.

НАХҲАК

Буд, набуд, дар як деҳае деҳқоне бо занаш зиндагӣ
мекард. Онҳо фарзанд надоштанд. Барои ҳамин зиндагӣ
онҳо бо ғаму ғусса мегузашт. Боре дари ҳавли онҳоро
пирамарди ришсафеди ришдарозе тақ-так мекунад.
Деҳқон дари ҳавлиро кушода пирамардро ба дарун даъват
мекунад.

Зани деҳҷон Ҳамон замон дастархони пурнозу неъматро нахн кард. Дар ҷойиники пурнакш ҷой қабул овард, писёлан зебо ва кучиан равғаннин овард. Дар руи суфа кўрпачаи мулоим партофта, пирамардро ба нишастан давват намуд. Пирамарди ришсафед ҷой нўшид, нон хўрд, ба бобо камшир миннатдорӣ изҳор карду ба онҳо гуфт:

-Худоё, ҳар нияте, ки дошта бошед амалӣ гардад!

Ҳамин тавр, воксан, орзуи деринаи деҳқону занаш амалӣ шуда, дар хонаи онҳо писаре таваллуд шуд, ки хурдакҷа буд ва падару модараш ӯро Наҳутак ном ниҳоданд. Солҳо гузашт ва Наҳутак ба қорхон хона ба модараш ёри мерасонд. Агар модараш ба об равад, писарак ситириро аз ӯ пештар гирифта ба ҷӯй медавид.

Модараш мастоба пухтан хоҳад, Наҳутак давида биринҷ меовард. Боре модараш бо гўшти майдакада уфро пухта хост, ки ба сахро барои шавҳараш барад, Ҳамон замон Наҳутак омаду гуфт:

-Модарҷон, ман мебарам! Ӯ табакҷаро бо хўрок ба сараш гузошту ба сахро рафт. Роҳравон суруд меҳонд.

Мардум хайрон буданд, ки дар роҳ гуё сурудхонон табакҷа медавид! Касе, ки табакҷа мебарад ба назар наменамуд. Наҳутак ба сахро расид ва давида ба назди падараш омада гуфт:

-Бишинед падарҷон, хўрок хўред!

-Ман медавтам!

-Ту дасро бардошта наметавонӣ! табасҷум кард падараш.

-Метавонам! ҷавоб медиҳад Наҳутак.

То вақте, ки падараш хўрок хўрд, Наҳутак нисфи замини гандумро даравид. Падараш хушҳол шуда, офарин гуфт ба писараш. Наҳутак ба хона баргашт.

Дар роҳ боз суруд меҳонд. Нотахон ба ӯ гурӯ ру ба ру шуд. Гурӯ гурусна буд. Вай писаракро даст гирифт, вале фуру бурда натавонист. Наҳутак дар байни дандонаш банд монд. Гурӯ аз гуруснагӣ медавид ва дар роҳ рамаи гусфандонро дида. Ҳамин, ки вай гусфандеро хост даҳан занад, Наҳутак аз байни дандонҳои гурӯ дод зад.

-Эй амаки ҷупон! -Гурӯ гусфанди шуморо хўрдан меҳоҳад!

Ҷупон ин садоро шунид, гурӯро ронд.

Гург боз рафтани гирифт. Дар ҷое дид, ки рамаи бузҳо меҷаранд. Ҳамин, ки гург бузичаеро хурдан мехост, Нахутак боз дод гуфт:

-Эй бузҳо! Эҳтиёт шавед! Гург бузичаро меҳурад! Ин садоро бузи шохдори калон шундида, шохҳои худро рост карда ба сӯи гург давид. Гург гурехт: Ҳар кучо, ки гург медавид ва бо забони тези худ чизе гирифтани мехост, Нахутак аз байни дандонҳои ӯ дод метуфт. Гург ба зур медавид.

Аз гургснатӣ беҳол шуд. Вай аз ин писарак безор шуд ва ҷи тавр ҳалос шуданашро наметонист. Хост, ки уро аз байни дандонҳои гуф кунад, нашуд. Нахутак дар байни дандонҳои гург мустаҳкам ҷойгир шуда буд. Гург сарашро меҷунбонд, ки вай ба замин афтид, ин ҳам нашуд. Гург боз давид.

Аз пешни роҳаш як чуқурӣ баромад. Гург истод. Кушид, ки писаракро бо забонаш аз байни дандонаш бароварада ба чуқур тела диҳад. Нахутак ба чуқурӣ афтид. Гург ҳам хушхол шуду боз гурехт. Нахутак дар таги чуқурӣ монд ва наметонист, ки аз он ҷо ҷи хел барояд. Писарак баланд садо бароварди аз дигарон ғри хост. Пас аз фурсате дид, ки дар лаби чуқурӣ пирамарди ришсафед пайдо шуд. Ба дастӣ ӯ асо буд. Нахутак хушхол шуду бо садони баланд ҷеғ зағ:

-Бобочон! -Эй бобочон! Асоятонро ба ман дароз кунед! Ман даст гирифта мебароям. Муӣсафеди ришдарози ришсафед, ин ҳамон сеҳргаре буд, ки падару модари Нахутак уро зиёфат карда буданд.

Муӣсафед фаҳмид, ки уро касе ҷеғ мезанад. Сеҳртар ба даруни чуқурӣ нигоҳ, карду писаракро дид. Ҳамон замон асоишро ба чуқурӣ дароз кард. Нахутак ба асо саҳт часпиду зуд ба берун баромад. Писарак ба пирамарди сеҳртар ташаққур гуфту ба сӯи хона давид. Падару модараш Нахутакро дида бисёр хушхол шуданд. Аз шодӣ барои мардуми деҳа зиёфат доданд. Ҳама хушхोли карданд. Нахутак боз ба хона баргашт! Мо ҳам ҳамроҳи онҳо хушхотӣ мекунем!

Савол ва супоришҳо:

- 1) Афсонаро хонед ва мазмунашро нақш кунед?
- 2) Нахутак чӣхел бача буд?
- 3) Нахутак дар роҳ бо кадом хайвонҳо во меҳурад?
- 4) Нахутак дар саҳро ҷи кор кард.
- 5) Аз чуқурӣ бо кадом роҳ мебарояд.

РӯБОҲ ВА ГУРГ

Буд набуд, як Рӯбоҳ буд. Вай як рӯз дар ҷустуҷӯи хӯрок ба беша даромада рафт, рафта истода буд, ки аз пешаш гург баромад. Рӯбоҳи бечора ки аз тарсе диққат шавад. Илочи гузаштан набуд, ҷи кор карданаш-ро наметониста, ба боғии як санги калон баромаду гирия сар кард.

Гург хайрон шуда пурсид:

Эй Рӯбоҳ, барои ҷи гирия мекуний? Оҳ, ман шуморо дигарам падаратон ба хотирам омад. Раҳматӣ, ҷояшон ҷаннат шавад, ҳамин қадар дилеру ҷобуку ҷолок буданд, ки аз ҷарихо ҷашм пушида меҷаҳиданд, аз кӯҳҳои баланд метариданд, аз дарёҳои чуқур метузаштанд. Сад афсӯс, ки солҳои охир тамошони қорнамониҳои ин хел баҳодурон ба ман муӣссар намешавад.

Гирия ман барои ана ҳамин аст. Гург ин гапро шундида,

бо сар бардошт, дар пешни Рӯбоҳе ҷеғ аз падар қамӣ

FAH VA INNOVATSIYALAR VAZIRLIGI

AXBOROT RESURS MARKAZI

1-FILIAL

AXBOROT RESURS MARKAZI

надоштани худро намоиш додани шуда, аки рафта, тозон пеш омаду чахид. Чахиду рафта ба қари қарӣ зад. Рубоҳ ба таги қарӣ нигоҳ карда, писханд зада гуфт: Баде, ман медонистам, кӣ байни шумо ва падаратон фарқи калон аст. Ҳар фарзанд мисли падар намешавад!

Савол ва ҷуворинҳо:

- 1) Афсонаро хонед ва мазмунашро нақл кунед?
- 2) Рубоҳ дар роҳ бо кадом ҳайвон вохурд?
- 3) Рубоҳ гургро бо кадом роҳ фиреб дод?
- 4) Гургро бо кадом ҳайвон монанд мекунад?

РҮБОҲИ САӢӢД

Буд набуд як рубоҳе буд, вай ба шер хизматдор буд. Шер бисёр вақт ба шикор машғул буд.

Рубоҳ бошад, пасмондаҳои сайдиҳои шерро хурда, серу фарбӯх шуда зиндагонӣ мекард. Ӯ ро рашқу ҳасада ба зурро тавоноӣ Шер азоб меод.

Як рӯз ӯ ба пеши шер омада гуфт:

Эй паҳлавони номдор, ҳунари шикор кунӣ шуморо чӣ ҳел ёд гирифтани мумкин аст? Агар ман ҳам ҷунинҳунар

медоштам дар бешаҳо беқор намегаштам.

Ин суҳанон ба шер фориду рӯзе рӯбоҳро ба ҷое бурд, ки шикоргоҳи ӯ буд. Онҳо рафтанд, рафтанд ба як теша расиданд.

- Ҳайр, агар ёд гирифтани бошӣ, биё бин, ман чӣ ҳел шикор мекунам.

- Ман ҳамеша дар орузи он будам, кӣ ба шумо ба шикор равам! гуфт рубоҳ. Шеру рубоҳ шикоркунӣ рафтанд. Онҳо ба як теша расиданд.

- Кани рубоҳ, ба болҳои теша баромада бин, ягон ҷондор менамояд-мӣ гуфт шер.

Рубоҳ ба болҳои теша баромада ҷор атрофро аз назар гузаронид гуфт:

- Якгала тойчаю байталро мебинам!

- Ана, дар ин ҷо нағз шикор мекунем! - хурсанд шуда хитоб кор кард шер.

Шер омадани ҳамла шуда аз рубоҳ пурсид:

- Ҳозир ҷашмони ман чӣ ҳел метобанд?

- Сут-сӯрх! - ҷавоб дод рубоҳ.

- Думам чӣ?

- Думи шумо қамчин барин сахту таранг шудааст! гуфт рубоҳ.

Шер ба тағай аспон ҳамла кард, ба як тойча дарафтоду сари ӯро ба як су тоб дод. Тага рамида ру ба гурез ниҳод. Рубоҳ бошад, лабашро лесиди гирди шер ва сайди вай меташт.

- Хуш, рубоҳ, дидаи ҳунари маро? - пурсид шер.

- Ақнун ман ҳунари шуморо доништа гирифтам! - гуфт рубоҳ ва аз дил гузаронд, шикор мушқиле надоштаст. Рӯзи дигар рубоҳ аз шер иҷозат гирифта, ба шикоркунӣ рафт.

Мерафт, кӣ аз пешаш харгӯш баромад. Эй харгӯш, аз паси ман биё ба ман хизмат кун! Ман шикор мекунам, ту пасмондаҳои маро хурда сер шуда метардӣ, - гуфт рубоҳ.

- Қошқи ҳамин ҳел мешуд, гуфт харгӯш, се рӯз аст, ки ҷизе ба даҳон нагирифтаам!

Харгуш аз писи рӯбоҳ рафт. Онҳо ба теплае расиданд. Рӯбоҳ онҷо боз истоду гуфт: Кани харгуш ба болои тепла баромада бин, ягон ҷондор менамояд?

Харгуш ба болои тепла баромада, ба он тараф ҷашм андохта гуфт: Тағай тойчаю байталро мебинам. Рӯбоҳ омодаи ҳамила шуда, аз харгуш турсид. Кани бин ҷашмони ман сӯт-сӯрх шуд гуфт рӯбоҳ?

Не худди нештара барин, гуфт харгуш ба ҷашмони рӯбоҳ зехн монда. Сӯт-сӯрх гӯй фарёд зад рӯбоҳ. Акнун гӯй мӯйи гарданам сих шудааст? Не ҷавоб дод харгуш. Сих барин шудлаги гӯй, фарёд кард рӯбоҳ. Кани бин думи ман таранг шудааст? турсид рӯбоҳ. Не каме овезон, ҷавоб дод харгуш.

Камчин барин саҳту таранг шудааст гӯй, гуфта, фарёд зада, худро ба болои як тойча андохт рӯбоҳ.

Модари тойча ин холро дида, бо суръат тохта омаду рӯбоҳро зери пояш гирифт. Аз зарби сумҳои ӯ сари рӯбоҳ пачақ шуд, ҷашмонашро хун пахш кард. Ана акнун ҷашмони ту сӯт-сӯрх гуфт харгуш ба сар рӯбоҳ омада. Рӯбоҳ ҷон дода истода, дахонаш калон кушода, базури нафас мекашид ва мӯй гардани ӯ сих шуда буд.

- Ана акнун мӯй гардани ту сих шудааст, фарёд карда харгуш.

Аммо рӯбоҳ аллакай ҷон дода буд, ҳамин хел маълум

нашул, ки хунари шери фаҳмид ё не.

Савол ва супоришҳо:

- 1) Афсонаро хонед ва мазмунашро нақш кунед?
- 2) Рӯбоҳ бо к адом хайвон хизматдор буд?
- 3) Рӯбоҳ ба шеър чӣ мегӯяд?
- 4) Бо харгуш рӯбоҳ чӣ мугӯяд?

СЕ САҒУ ЯК ГҶҮРГ

Рӯзе се сағ як Гӯрро дар кӯҳзор дида, таъкиб карданд. Сагон забонхошонро бароварда, беист аз кафои Гӯрт медавиданд, мегуректу сағҳо медавиданд.

Давиданд, давиданд, охир Гӯрро мадори тоҳтан намонд. Хаставу бемадор ба сари бағанди баромаду ду пои кафояшро ба тағаш гирифта нишасту ба сағҳо ру оварда гуфт:

— Истед! Кани бигӯед, ки ҷаро шумо маро пеш карда истодаед?

Ин гап сагхоро хайрон кард: дарвоқе, ҷаро онҳо ҳудро ба азоб монда, гурӯро гурӯ таъкиб карданд?

Сагҳо дар муқобили гурӯ истода, ба фикр рафтанд. — Ту Саги кӣ? — дандонашро дурахшониди Гурӯ аз Саги сиёҳ пурсид, — Ман Саги ҷупон, — ҷавоб дод Саги сиёҳ.

— Ту Саги кис-кӣ? пурсид Гурӯ аз Саги хокистарранг.

— Ман Саги як касеб, ҷавоб дод Саги хокистарранг.

— Ҳуб, гуфт сарашро ҷунбониди Гурӯ. Пас ӯ ба сани зард ру оварда пурсид.

— Ҳуш, ту Саги кист?

— Ман Саги куллон, ҷавоб дод Саги зард. Бачд аз он Гурӯ ба Саги сиёҳ ру оварда гуфт:

— Ту, Саги сиёҳ, ҳақ дорӣ, кӣ маро пеш кунӣ, зеро ман аз рамаи соҳиби ту гусфанд набурдаам. Саги сиёҳ гуфтани Гурӯро тасдиқ кард.

— Ту, Саги хокистарранг ҳам ҳақ дорӣ ба ман даррафти, гуфт, зеро ман рудаву резгӣ ва устуҳонҳои куштаи соҳиби ту ро кам нахӯрдаам.

Саги хокистарранг ҳам гуфтаи Гурӯро сар ҷунбониди тасдиқ кард. Сипас Гурӯ ба Саги зард нигоҳ карда гуфт:

— Ту, кӣ Саги куллон ҳастӣ, чӣ ҳақ дорӣ, кӣ маро таъкиб кунӣ? Магар, ман қосаю табақи соҳибатро хӯрдаам?

Саги зард шарманда шуда, сарашро ҳам карду роҳи Гурӯро пеш гирифт. Саги хокистарранг ҳам «барои рудаву резгӣ Гурӯро пеш карда гаштани ман чӣ лозим буд?» гуён, ба роҳи омадагиаш рафт. Саги сиёҳ танҳо монда, «Як ҳули ман гурӯро чӣ қор карда метавонам?!» — гуён, низ аз пай шариконаш рафт. Гурӯ доно бошад, ба холи Сагони нодон хандида рафт.

Савол ва сӯиқориҳо:

- 1) Афсонаро хонед ва мазмунашро нақил кунед?
- 2) Се сак гурӯро дпр кучо мебинан?
- 3) Гурӯ бо саги сиёҳ чӣ метуяд?

ҲАСАНАК

Дар олам Ҳасанак ном ҷавоне буд. Шаҳр ба шаҳр меташту дех ба дех. Рӯзе Ҳасанак ба шаҳре омад. Дар он ҷо мардум камбағалона зиндагони мекарданд. Бисёриҳо аз гуруснагӣ мемурданд. Бисере аз хонаҳо холи буд. Ҳасанак ба кӯҳ рафта, ҳезум ҷамъ кард. Бачд ба шаҳр оварду фурӯхт. Боз ба кӯҳ рафту ҳезум ҷамъ карду оварда фурӯхт. Бори сеюм Ҳасанак ҳезум оварда фурӯхт ва пулшро шуморида дид, ки акнун ӯ метавонад гушту биринҷу сабзӣ харид. Рафт ба бозору хар ҷизе, кӣ барои палав лозим буд харид. Бачд Ҳасанак ба як хавлини холи даромаду дар таралдули пухтупазни палав шуд. Подшоҳи мамлакат, кӣ мардумро дар холи табоҳе меид, меҳост бидонад, кӣ онҳо чӣ метуянд чӣ фикру зикре доранд, либоси фақирона пушида, кӯча ба кӯча меташт. Бегоҳии он рӯзе, кӣ Ҳасанак аз кӯҳ ҳезум оварда фурӯхту гушту рағғану пнёзу сабзӣ харида, дар таралдули пухтупаз шуда буд, подшоҳ аз он кӯча гузашта дид, кӣ аз мурисе дуд мебарояд.

Ба хавли наздик омад, кӣ бӯи палав ба машом мерасад. Подшоҳ ба хавлӣ даромада, як ҷавони танҳоеро дид.

— Эй ҷавон! — гуфт подшоҳ ба ӯ, ман мусофирам,

намедонам имшаб дар кучо ҳоб кунам. Маро ба кулбаи худ иҷозат наместикӣ?

— Марҳамат! Меҳмон шаванд! — гуфт ҷавон. Ӯ подшоҳро ба суфаи пинонд, ба назди ӯ табиики палавро гузошт ва худаш рӯ ба рӯй вай нишаст. Баъд подшоҳ, пурсид:

— Дар шаҳр мардум нони хурдани надоранд, тап-тап афтода мурда истодаанд, ту бо чӣ роҳе пул ёфта, харид карда палав пухтӣ?

— Эй амакҷон, — гуфт Ҳасанак, магар нишунидаси, ки гуфтаанд: ангура хуру боғаша натуре. Ҳасанак аз хурчинаш дуторчаширо бароварду торҳояшро ҷур карда, навохту саронд. Подшоҳ, фикр кард: "Ин ҷавони хушхоҳ кист? Ин ҷавон ба хунарманди савдогар монанд нест. Роҳзан аст ё дӯз. Оре, роҳзан, дӯз ё киссабур аст. Муқаррар мекунам ба зиндон меандозам". Подшоҳ, Ҳасанакро савобоборон кард. Ҳасанак гуфт:

— Эй амакҷон! Ту меҳохи дони, ки ман кистам? Ман на касибаму на тоҷир, на дӯзу на роҳзан. Ман як нафар инсонии заҳматкеш. Саҳар кӯҳ рафтамӯ хезум овардамӯ фурухтамӯ ба пулаш гушту биринҷу сабзину пиез харид кардам. Подшоҳ, бовар накард ба Ҳасанак. Бо ҳамин фикр баромада рафту рӯзи дигар ба бозори хезум омада дид, ки дар хакикат Ҳасанак хезум мефурушад. Ҳамон лаҳза ба боргоҳаш баргашта, наздиконашро даъват карда, фармон дод, ки хезумфуруширо манъ кунанд. Хабарихо кӯча ба кӯчаву бозор ба бозор гашта, бонг заданд, ки:

— Подшоҳи мамлакат амр фармуданд, ки фурухтани хезум манъ аст. Ҳар ки аз фармони подшоҳамон сар бипечад, ба зиндон кашида мешавад. Подшоҳ бегоҳии рӯзи дигар боз либос иваз карда, ба сӯй бошиштиҳои Ҳасанак раҳ пеш гирифт. Ин бор ҳам аз хавлини вайрона бӯйи оши палав ба машомаш расиду аз он бӯй хӯш ҳаловат бурда, ба хавлӣ дохил шуд. Ҳасанак меҳмонро боз ба хавли даъват карду ӯро боз зиёфат кард. Баъде, ки палавро хурданду сар шуданд, подшоҳ аз Ҳасанак пурсид:

— Эй ҷавон! Ба гуши худ шунидам, ки подшоҳ, хабар

АФСОНА ВА ЛАТИФАҲОИ ХАЛҚИ ТОҶИК

андохта, хезумфуруширо манъ кард. Гумон кардам, ки ту дигар хезум оварда, фурухта натавониставу мӯзде ба даст наоварда, гурӯснаву беҳол нишастаи.

Лавнат ба подшоҳе, ки дар сариш ҷунин фикре омадааст! хитоб кард Ҳасанак.

Ман дар рӯй олам надидам, ки ҳокиме ё подшоҳе ба фуқарои худ хариду фурушти чизево молеро манъ карда бошад. Подшоҳ, хезумфуруширо манъ карда бошад, ман алаф дараида, банд баста, оварда фурухтам, ки як палави нозини шуд.

Ҳайр, подшоҳ агар алаффуруширо ҳам манъ кунад, чӣ кор мекунаӣ?

Чи кор мекунам? Саҳро пур аз буттаҳои ҷорубак, ҷоруб мебандаму оварда мефурушам.

Ҳайр, подшоҳ агар ҷорубфуруширо манъ кунадчӣ? боз пурсид подшоҳ.

Он вақт боз ягон чизеро фикр мекунам, гуфту Ҳасанак дутор навохту саронд. Подшоҳ ранҷид ва худ ба худ гуфт: "Ман ба ин ҷавони худбодар нишон медихам!" Рӯзи дигар подшоҳ ба ин хавлӣ чанде аз хизматгорони худро фиристода ба онҳо гуфт:

Дар фалон ҷо, дар фалон хавли як ҷавони мусофир зиндагӣ мекунад, рафта, пеш андохта, ба дасташ ярок дода, ба калъа посбон таин кунед, тамоми рӯз наҷубида посбони кунед. Фармони подшоҳ, иҷро шуд. Ҳасанак шоф дар миён то бегоҳ, дар назди дарвозаи калъаи подшоҳ, посбон истод.

Подшоҳ, бегоҳӣ дар диллаш хандида, ба сӯй бошиштиҳои Ҳасанак равон шуд. Ҳасанак хурраму хушнуд палав мепохт. Вай боз мусофиرو ба сари дастархон даъват кард. Палав аз пештара ҳам хушмаззатар буд.

Кани, гӯй, имрӯз харҷи ошро чӣ хел пайдо кардӣ? пурсид подшоҳ.

Одамони подшоҳ, маро гирифта бурда, ба дастам шоф дода, посбони калъа таъин карданд. Ба дастам шоф дода манҷурам карданд, ӣ наҷубида посбони кунам. Шофи долатиашонро фурухтамӯ шофи ҷубин харида ба ғилофаш

андохта мондам. Пулаш аз харида имруза ҳам зиедати кард. Подшоҳ, хайрон монда аз Ҳасанак пурсид:

Агар, пагоҳ, подшоҳ, туро ба назди худ оваронда, ягон чинияткорро бо шоф зан гуяд, чӣ кор мекуни дар ин бора фикр накарди?!

Одам дар ҳар ҳуҷус боки фикр кунад ва сарғум назанид. Магар нагунидаед, кӣ бузургон гуфтаанд: "Мард боки, кӣ харосон нашавад, мушките нест, кӣ осон нашавад". Подшоҳ, рӯзи дигар фармон дод, кӣ Ҳасанакро ба каср оранд. Ҳамчунин мардиро, кӣ ишкел дар пою даст буд, тела дода, низ пешӣ подшоҳ, оварданд.

— Ин мард гуноҳи азим кардааст гуфт подшоҳ.

Мо ҳуққи куш баровардем. Агар бо як шоф задан гарданаширо аз тан ҷудо накуни, ҷалғодон сари худӣ туро аз танат ҷудо мекунанд.

— Ҳуб шудаст! ҷавоб дод Ҳасанак. У шифро аз ғилоф бароварда, ба гардани гунаҳкор ҷунон зад, кӣ шофи ҷуби пора-пора шуда, ба ҷор тараф пош хурд. — Эй подшоҳи олам, эй султони боқарам, гуфт Ҳасанак, дуруст гуфта буданд, ки «агар одам бетуноҳ бошад, шофи ҷалғод ҷуб метардад». Ин мирдак бетуноҳ, будааст, шофи ман ҷуб шуд. Подшоҳ, хандид. Ба кордонии зиракии Ҳасанак қоиш шуд. У ҳар дуру ҷавоб дод. Ҳасанак пештара барин зиндаги карда гаштан гирифт. Бо меҳнат нони худро меёғту хушҳол буд.

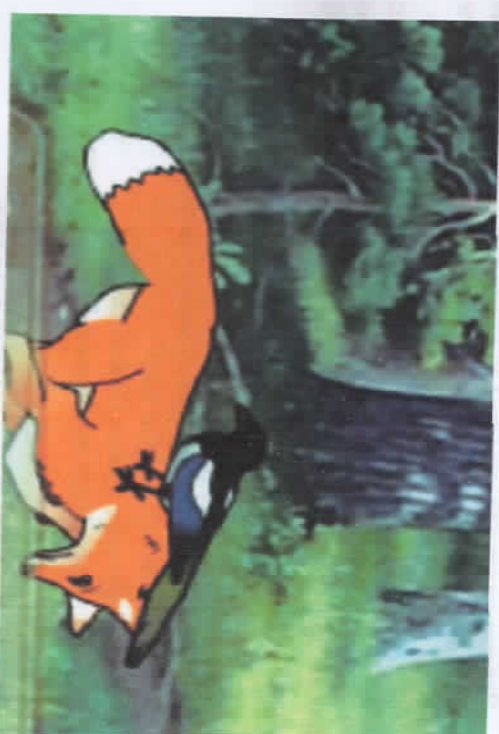
Савол ва суноришҳо:

- 1) Афсонаро хонед ва мазмунашро нақл кунед?
- 2) Ҳасанак чӣхел ҳаёт басар мебуд?
- 3) Подшоҳ барои чӣ либоси фақирона пушид?
- 4) Подшоҳ бо Ҳасанак чӣхел баҳо медиҳад?

ҲИЛЛАИ РҶҶОҲ

Рӯбоҳи фиребгаре буд. Дар фасли зимистон ин сӯ - он сӯ рафту хӯрок кофт, вале ҷизе пайдо накард. Ба хонани

одамон наздик шуда, мурғ дӯздидан хост, ки сағҳои деҳа ўро аккосзانون пеш карданд. Рӯзи дигар боз дар фикри хӯрок шуд. Намедонист кӣ чӣ кор кунад. Рӯбоҳ худ ба худ гуфт: Ман, кӣ фиребгарам ҷаро аз фиреб кор нагирам?

Дар боғи пушти кӯтаге кӣ он ҷо барфҳо об шуда буданд зогҳои сиёҳу ало бисёр нишаста зери нуруҳои офтоб гарм мешуданд. Рӯбоҳ ба пушта наздик шуду рӯйи сабзаҳо ғелид. Вай худро ба мурда андохт. Аз кучое селан зогҳо парида омаданд.

Рӯйи сабзаҳо гашта дар офтоб гарм мешуданд. Қисме аз онҳо аз байни сабзаҳо қирм ё доние мекофт. Чанд зог гумон карданд кӣ рӯбоҳ мурдааст. Бинобар ин ҳам аз рӯбоҳ натарсиди, ба вай тамоман наздик шуданд. Зог доние ба зогҳои ҷавон гуфт:

Наравед рӯбоҳ зиндааст. Вай шуморо фиреб медиҳад.

Зогҳои содда боз ҳам ба рӯбоҳ наздик мерафтанд. Ёке аз зогҳо гуфт: Натарсон ин кайҳо мурдааст. Нафас намекашад.

Ҳамон зог боғи сари рӯбоҳ истода хост кӣ ба рӯйи нул занад. Рӯбоҳи макор сар бардошту бо ҷолоки ҷаҳид ва зогро газид. Зог байни панҷаву даҳони рӯбоҳ монд.

Ҳамаи зоғҳо аз тарс кар-кар гӯён париди рафтанд. Зоғи дар дахони рӯбоҳ мондаги ҳамчун ҳаракат мекард кӣ барои аз дахони рӯбоҳ бароя ҳалос шавам гӯён лекин рӯбоҳи айёр ўро маҳкам гзидида буд.

Зоғҳои дигар барои ёрдам додан ба вай ҳаракат мекардан лекин ин ҳаракати онҳо бефоида буд. Рӯбоҳ зоғро гирифта бурд ва онро хӯрд.

Ва ҳилаи маккорона айёрии рӯбоҳ ба вай фоида кард ва ўро аз гуруснаги ҳалос кард. Зоғҳои дигар ҳаминро фаҳмидандки оқибати аз ҳад зиёд шавқманди ҳам хуб намешудаст.

Савол ва сӯноришҳо:

- 1) Афсонаро хонед ва мазмунашро нақил кунед?
- 2) Рӯбоҳ чӣ хел ҳақвон аст?
- 3) Аз гуруснаги рӯбоҳ чӣ қор кард?
- 4) Подшоҳ бо Ҳасанак чӣ хел баҳо медиҳад.

БУЗАКИ ЧИНГИЛАПО

Буд набуд як бузакӣ чингиллапо буд. Вай се фарзанд дошт номи якумаш Алутлак, дуюмаш Булутлак сеюмаш Ҳиштаки сари танурак.

Бузакӣ чингиллапо ҳар рӯз ба ҷароғоҳ мерафт ва ба фарзандонаш мегуфт:

Алутлакам, Булутлакам, Ҳиштаки сари тануракам! Ман ба ҷароғоҳ мерам дарро ба ҳеҷқас накушоед.

Як рӯз баъди рафтани бузак таги дари хонаи ӯ Шағол омада ушлос кашидида гуфт:

Алутлакам, Булутлакам, Ҳиштаки сари тануракам! Ман модаратонам дарро кушоед? Онҳо гуфтан ту модари мо нести овозат дигар хел аст.

Аз инҷо рав мо дарро намекушоём. Шағол дид, кӣ дигар илloch нест ба хонаш роҳ гирифт.

Рӯзи дигар боз бузак ба ҷароғоҳ рафт, кӣ гурӯ ба дари бузак омад ва ба овози буз монанд карда ушлос кашидида гуфт:

Алутлакам, Булутлакам, Ҳиштаки сари тануракам! Дарро кушоед ман модари шумоён ҳастам. Овозашро чунон ба бузак монанд карда буд. Онҳо фикри модарашона карда дарро кушоданд. Гурӯ дар як ҳаракаташ Ҳамаи бузакҳора хурд ва хонаш ба рафт.

Бузак аз ҷароғоҳ омада дид, кӣ дар боз шудагӣ бузичаҳояш нест. Гириву зори карда ба хонаи Шағол рафт. Рӯи бомаш баромада бо пош зад. Шағол фитон кард: Кист дар бoми дарзонаки ман, ҳок мерезад аз ошаки ингонаки ман? Бузакӣ чингиллапо гуфт:

Манам, манам Бузакӣ чингиллапо мезанам ба ҳарду но, ту хурди Алутлакам, ту хурди Булутлакам, ту хурди Ҳиштаки сари тануракам?

Намебарои ба ҷанги ман!

Шағол гуфт:

Нахурдам Алутлак, нахурдам Булутлак, нахурдам Ҳиштаки сари танурак, намебаром ба ҷанги ту!

Бузак ба хонаи Гурӯ рафт. Боли бoми гурӯ баромада пош кати зад. Гурӯ бо овози ҳашмгин садо бароварда гуфт:

Кист дар бомаки дарзонаки ман, хок мерезад аз ошаки яғмонаки ман?

Бузаки ҷингилапо гуфт:

Манам, манам Бузаки ҷингилапо, мезанам ба харду по. Ту хурди Ағулакам, ту хурдӣ, Буғулакам, ту хурдӣ, Хиштаки сари тануракам ту хурдӣ? - Намебарои ба ҷанги шохӣ ман?

Гург бо овози баланд гуфт:

Ман хурдам Ағулакат, ман хурдам Бағулакат, ман хурдам Хиштаки сари тануракит. Ман мебароям ба ҷанги шохӣ ту!

Харду ба ҳам бисёр ҷангидан, аммо аз ҷангидан ҳалок шудан. Баъд маслиҳат кардан, кӣ назди усто равем.

Бузак ба хонааш омада ҳамин карда кулча пухт дастархонро гирифта ба назди гург омад.

Гург дар роҳ як устухона гирифта ба дастархонаш андохта бурд.

Харду назди усто рафтанд. Усто аз дасти харду дастархонҳоро гирифта, шохикони бузакро тез кард.

Баъд навбат ба гург расид. Усто ҳамин дандонҳои гурро канда ба ҷои дандонҳо ҷигит монд. Харду ба роҳ баромаданд. Як майдони калонро диданд. Акнун майдони ҷанг ҳаминҷо гуфт - Гург ба Бузак.

Бузак розӣ шуд. Гург дар ҷк тарафи майдон Бузак аз дигар тараф истод. Бузак гуфт:

Шарт ин ки хардумон ба 1 бор имконият дода мешавад ки ҳамла кунем.

Ман аз ҷоям намеҷунбам бо як ҳаракат маро хур? Гург бо як ҳамла давида омада аз гардани буз газам гуфт, кӣ дандонҳои (ҷигитҳо) аз дахонаш рехтанд. Вай фаҳмид дигар илҷ нест, шарта вайрон карда намешад нонлӯҷ аз ҷояш истод. Бузак бо як ҳамла давида омада бо шохҳои ҷунон зад гурро, кӣ шикамаш кафид. Аз даруни шиками гург фарзандонаш баромада омаданд. Бузак фарзандонашро гирифта ба хонааш бурд.

Синол ва суғоришҳо:

1) Афсонаро хонед ва мазмунашро нақил кунед?
2) Бузаки ҷингилапо ҷанд фарзанд доштабуд ва номҳои онҳоро гӯед?

3) Ба хонаи бузаки ҷингилапо кӣ меояд?

4) Шағол ҷӣ хел хила мекунад?

5) Бузак бо кадом роҳ фарзандонашро аз гург ҳалос кард.

ШУТУР ВА ШОХУ ДУМ

Буд, набуд шутури зебӯе буд. Шутур шохҳои ҷанбари ва думи дарози сермӯй дошт. Боре вай ба назди дарёча омад, то об нӯшид. Об менӯшиду ба акси худ дар об нигариста хушҳол мешуд. Нигоҳ ба назди ӯ охӯе даvon омад.

«Шутурҷон, ман бояд ба меҳмонӣ равам. Шохҳои ҷанбари ва думи дарози сермӯй ба ман деҳ!»

Шутур шохҳои ҷанбари ва думи дарози сермӯй ба ман деҳ!»

хост.

Шутур думашро бо асп дод. Чанд вақт гузашт. Охуву асп шоху думи шутуро барнамegar.

Тоқати шутур тоқ шуду ба назди оху рафт ва аз ӯ шохашро талаб кард. Оху хандиду гуфт:

-Ман шоххотро вақте бар метардонам, ки думат дароз шуда то замин расид.

Шутур бо сари хам бо назди асп рафт. Асп низ хандида гуфт:

-Ман думатро вақте бар метардонам, ки шоххот сабзанду чанбарӣ шаванд.

Аз ҳамон вақт, ҳар гоҳе шутур аз дарё об менӯшад, ҳамеша баргашта бо кафо менигарад. Ӯ интизори охуву асп аст, то шоху думашро баргардонанд.

Савол ва супоришҳо:

1. Афсонаро хонед ва мазмунашро нақил кунед?
2. Шутур чӣ ҳел хайвон аст?
3. Шутур бо ки во меҳурад?
4. Шутур бо сари хам бо назди ки рафт?

ХУРҶС ВА РУБОҲ

Буд, набуд, хуҷусе буд, ки ҳар рӯз ба сари девор мебаромад ва ҷег мезад. Боре бо тамоми овоз ҷег мезад, аз паси бутта рӯбоҳ баромад.

Рӯз ба хайр! — хитоб кард рӯбоҳ. — Садоятро шунида давида омадам. Хеле хуб месарой! Аммо наметаронам, ки мисли падарат сароида метавонӣ, ё не.

Падарам чӣ ҳел месаройид? - Ба боғи девор ҷаҳида мебаромад, бо як пойи мейстоду як ҷашмашро мепушид ва месурӯд. Оҳ, чунон сарояндагӣ мекард!

Ман ҳам ин тавр метавонам!

Хуҷусе бо як пойи истода, як ҷашмонашро пушид ва ҷег зад. Ту бо як по истода ҳарду ҷашматро баста сурудан метавонӣ?

-Пурсид Рӯбоҳ.

-Метавонам! хитоб кард хуҷусе.

Фикр карду фикр Хануз ҷаҳида хуҷусе дошт ва ба ҷангал бурд. Акнун ба хурдан сир мекард, ки хуҷусе гуфт:

Эҳ, замона дигар шудааст. Он замонҳое, ки модарат чуқини намекард кучо шуд. Модарам чӣ кор намекард? — пурсид рӯбоҳ.

Модарат мисли ту набуд. Вай агар хуҷусе медошт, пеш аз курдан дуо мекард.

Рӯбоҳ худотаре буд, кард ва ба хулосае омад, ки бояд дуо кунид. Дистонашро боло кард, ҷашмонашро пушид ва

ба дуохонӣ шуруъ кард. Хурус ҳам хамин лаҳзаро интизор буд.

Ҳамин кӣ рӯбоҳ дастонашро барои дуо бардошту чашмонашро пушид, хурус зуд париду ба шои дарахт нишаст.

Рабду барк занад туро, мурғи лаънатӣ! чашмашро кушода нолиш кард рӯбоҳ. Шармандатӣ, маро, рӯбоҳро хурусаке фиреб кард!

Савол ва сӯроишҳо:

1. Афсонаро хонед ва мазмунашро нақил кунед?
2. Хуруз чӣ кор мекунад?
3. Рӯбоҳ бо кадом роҳ, хурусро фиреб кард?
4. Рӯбоҳ аз хурус чиро пурсид?

МАРДИ ХАСИС

Буд, набуд, дар як шаҳре як марди хасисе буд, кӣ Пайрав ном дошт. Вай чунон мумиску хасис буд, кӣ касе аз аҳолии он шаҳр, ёд надошт, Пайрав ба касе хатто як пиёла об дода бошад, Ба Пайрав бехтар буд, кӣ як мушт ба рӯиш хурал, то чизе аз сарвати худ ба касе диҳад. Номаш ҳам аз «на» гуфтаниш ба ҳар хоҳише гирифта шуда буд.

Сарвати ӯ келе зиёд буд. Шояд худ Пайрав ҳам намедонист, кӣ чӣ қадару бузу гусфанд дорад.

Боре вай аз чароғох баргашта дид, кӣ як буз сарашро ба даруни хурма андохтааст ва дигар наметавонад, кӣ онро берун кунад. Пайрав хеле кушиш кард, кӣ сари бузро аз хурма ҳалос кунад, аммо нашуд.

Он вақт қассобхоро даъват

кард ва баъди хеле савдо қардан бузро ба як шарт ба онҳо фурухт. Пайрав шарт гузошт, кӣ баъди куштани буз, бодд хурмаро ба ӯ баргардонанд. Қассобҳо бузро куштанд, аммо вақте хостанд, хурмаро аз сари буз ғиранд, хурма шикаст. Пайрав хеле дар ғазаб шуд.

— дидам, шумо бошед ба болои ин хурмара шикастед!

— фиребд кашид Пайрав ва хатто гирифт.

Аз ҳамон вақт ӯ хурмахоро дар замин намегузошт, балки дар ягон ҷой бағанде меовехт, то ин кӣ бузи нодоне ё гусфанди ағлахе сари худро ба даруни хурма наандозад ва ба ӯ бо ин қораш зарар наорад, Одамон аз ҳамон вақт уро хасистарин номиданд.

Савол ва сӯроишҳо:

1. Афсонаро хонед ва мазмунашро нақил кунед?
2. Пайрав чӣ хел инсон буд?
3. Одамон Пайравро чӣ номиданд?
4. Рӯбоҳ аз хурус чиро пурсид?

ХЕЗУМФУРУШ ВА ХИРС

Буд, набуд, марде буд, кӣ харруз ба ҷангал мерафт ва ҳеҷум меоварду мефурӯхт. Рӯзе хезумро омода карду ба болои кунда нишаст, то каме нафис рост кунад. Ногоҳ аз куча хирс пайдо шуд. Эй, одамча, бие гушти мегирем!

Мирд ба хирс, қазимчу буду метавонист бо як даст уро ба замин занад, нигаристу гуфт:

«Э-э-э, чӣ хел ман бо ту гушти гирам! Бие, аввал қуваан туро сипирем, бияд гушти мегирем. Чи тавр месанҷем,

гурсид хирс.

Мард табарро гирифт, ба кунда зад ва дар ҷойи кафида фона гу зошт гуфт:

- Агар ин кундари ба ду қисм ҷудо карди, пас қувват дорӣ. Он вақт мо гушти метирем.

Хирс розӣ шуд ва дасташро ба ҷойи кафидаи кунда гушот, то онро ду қисм кунанд. Мард дарҳол бо табар фонаро аз кунда ҷудо кард. Ҷойи кафидаи ба ҳам ҷафш шуд ва дастони хирс дар байни он монданд. Хирс аз дард наъра кашид. Кундари бардошту ба замин зад аммо наҷавонист, ки аз он ҳалос шавад.

- Ҳуб, - гуфт мард, - бо ман гушти гирифтани меҳохи? Намеҳоҳам, - нолиш кард хирс.

Ана ҳамин тавр! - гуфт мард. Гап дар қувва нест, гап дар ақл аст. Инро гуфт ва фонаро ба ҷойи кафидаи кунда гузошт ва бо табар зад, то шикӯф бузургтар шуду даст хирс озод шуд. Хирс дарҳол рӯ ба гурсеи нисолу ба ҷангал рафт. Аз ҳамон вақт хирс рӯ ба рӯ шудан бо одам метарсад.

Савол ва супоришҳо:

1. Афсонаро хонед ва мазмунашро нақш кунед?
2. Ҳезумфурӯш ва хурс чӣ коркардан?
3. Мард чӣ гуфт?
4. Ҳезум фурӯш бо хӯрс чӣ тақлиф кард?

ШОҲДУХТАРРИ ЗИРАК

Буд набуд, як подшоҳ буд. Подшоҳ духтаре дошт, ки бо ақли расо ва ҳусни беназири худ машҳури олам гардида буд. Як вақте аз се кишвари бузург се шохзода ба духтар талабгор шуданд. Духтар ҳарсеи онҳоро даъват карду гуфт:

- Ман касеро ба худ шарикӣ зиндагӣ интиҳоб мекунам, ки бо арзиштарини ҷизӣ дунёро ёбад ва ба ман тақдир кунанд.

Шохзодагон ба ҷустуҷӯи ҷунин ҷиз баромиданд. Яке аз онҳо як аспӣ парранда ёфт, ки дар як нафас оғамро таъ мекард. Шохзодаи дуюм онини ҷаҳон наморо ба даст овард, ки оғамро интиҳос мекард.

Шохзодаи сеюм себе ёфт, ки себи ҳаёт мегуфтанд ва қар қис онро хӯрад, умраш дароз метардид.

Дар вақти боғташт онҳо дар як шаҳр бо ҳамдигар муҳурланду аз ҷиҳон ёфташон ҷаббардор шуданд.

Бо онини ҷаҳони мо диданд, ки духтар ба беморини марговар гирифтӣ аст. Ҳамон замон ҳар се бо аспӣ парранда савор шуда, ба ёрии духтар ши тофтанд.

Асп дар як нафас онҳоро ба манзил расонид. Себро зуд ба духтар доданд. Духтар онро хурда аз марг ҳалос шуд. Инте ки духтар сикҳат шуд, ҳар се шохзода даъвои домоди ворданд.

Шохзодаи якум мегуфт, ки агар онини ҷаҳоннамо наменшуд, бо мори маликаро аз қуҷо мефах мидем. Шохзодаи дуюм мегуфт, ки агар аспӣ ӯ намебуд, маликаро наҷот додан намешуд. Шохзодаи сеюм мегуфт, ки агар себ наменшуд, малика аз марг ҳалоси надошт.

Духтари шох ҳам хеле донову зирак буд ва ба хулосае омад, ки ҳама ба он розӣ нашуда наметавонистанд. Ӯ ба соҳиби оинаи ҷаҳон намо сипос гуфт ва ба соҳиби асп низ миннатдорӣ карду оинаву аспро ба онко баргардонд. Чун себро хурда буд, наметавонист, ки онро ба соҳибаш баргардонад, пас ҳамсари шохзодаи сеюм шуд.

Савол ва сӯроишҳо:

1. Афсонаро хонед ва мазмунашро нақл кунед?
2. Хислатҳои духтари подшоҳ?
3. Дар бораи шахзодаҳо нақл кунед?
4. Дар бораи духтари шох маълумот диҳед?

ҶАРО ТУТИ ТАҚРОР МЕКУНАД

Замоне, ҳамаи паррандагон метавонистанд мисли одамон гап зананд. Дар байни ҳама паррандаҳо, мардум аз ҳама бештар тутиро дӯст медоштанд, зеро ин паррандаи ростқавл ҳамеша ҳақиқатро мегуфт.

Аммо тути бо шахси ноинсофу бераҳме зиндагӣ мекард. Яъне шаб ин мард гови ҳамсояшро кушт субҳ, ҳамсояш дар ҷустуҷӯи гов ба назди марди бераҳм омада, пурсид:

- Ту дигӯз гови маро кушти?

- Не, ман набудам, - ҷавоб дод мард.

Оё ҳақини тавр аст? Биёед аз тути пурсем, зеро ӯ ҳамеша танҳо ҳақиқатро мегуяд. Тути дар ҷавоб гуфт: Бағе, ӯ ин корро кард. Ин марди беинсофи бераҳм гови шуморо кушт. Нақте шаб фаро расид, ба сари бад кирдор фикре омад. Ин зарфи бузургеро ба сари тути андохт ва ба болҳои он обӣ бисер рехт.

Субҳ ҳамсоя одамони ди ғарро бо худ даъват карда, ба хонаи бақирдор омад. Ман медонам, ки ин марди беинсофи бераҳм гови маро куштааст. Тути ҳам гуфт, ки ҳақини тавр аст.

Шумо хато мекунад!

- Фаред зад бақирдор, - Тути дурӯт мегуяд. Вай ҳатто дар бораи он чизе, ки шаби гузашта рух дод, ҳақиқатро назоҳид гуфт. Аз ӯ пурсед, ки оё шаб дар осмон ва моҳ буд?

- Не, посух дод тути, - моҳ на буд. Тамоми шаб борон рехт. Ин ғайримикон аст! Ин парранда ҳақиқатро намегуяд! Мо чӣ кор мекунем? фарёд заданд мардум. Аз ин ҷо парвоз куну рав! Ту бо мо зиндагӣ карда наметавони. Тутии бадбахт ба ҷангалӣ парид. Дар он ҷо ӯ бо паррандаи мисқира боз вохурда, саргузашти худро ба ӯ нақл кард.

Ҷаро ту мисли ман танҳо қадимахоро тақрор намекуни? - пурсид паррандаи маскарабоз. Охир, мардум ҳамеша фикр мекунанд, ки онҳо суҳани оқилона меуянд аммо он мард дурӯт гуфт ва ӯ ҷандон оқил набуд, посух дод тути. Пас чӣ, гуфт мурғи маскара боз, ҳар чӣ меуянд, ҳамоноро бигӯ ва ту паррандаи аҷоиб ва хушмуомила хоҳи шуд!

- Бағе, ман мефаҳмам, охшайд тути, аз ин ба бад, ман танҳо суҳанони онҳоро тақрор мекунам.

Савол ва сӯроишҳо:

1. Афсонаро хонед ва мазмунашро нақл кунед?
2. Тути боки зиндагӣ мекард?
3. Дар бораи мурғ нақл кунед?
4. Дар бораи тути нақл кунед.

АФСОНАИ ПЕШ АЗ ХОБ

Шохинбек ба ҷойтах даромиду куртaro ба сар кашид ва аз ҷашмонаш пурсид: Ҷашмони ман, ҷашмони ман! Имрӯз шумо чӣ кори хуб кардед? Ҷашмихо гуфтанд:

Мо хушёру зирак будем, то ту пешто нахуриро наёфти. Мо китоб хондем, то ту оқилу доно шавӣ! Мо барвақт бедор шудем, аз покини субҳ бебаҳра намонӣ...

- Шохинбек ба ҷашмонаш раҳмат гуфта, ба забонаш савол дод Забони ман, забони ман! Имрӯз ту чӣ кори хуб кардӣ?

Забон гуфт: - Ман ба хама салом гуфтам, то дигарон ба ту низ саломатӣ хоҳанд! Ман ба саволҳои муаллими бурою пухта ҷавоб додам, то устод аз ту шоду мамнун гардад. Ман сухани бад нагуфтам, кӣ хотират озурда нагардад!..

Шохинбек аз забонаш низ розиву хурсанд шуд ва аз гушаи пурсид: - Гушаки ман, гушаки ман! Ту имрӯз чӣ кори хуб кардӣ? Гуш гуфт:

-Ман дар дарс бодиккат будам. То ту дарсро хуб фахми. Ман фитони майнаро шунидам, то ту онро аз даст баҷаҳои беадаб озод кунӣ! Ман ҷаҳаҳи гушнавози булбул, нолаи дилангези най, сукути форами шабро овардам, кӣ ту роҳат кунӣ.

Шохинбек аз гушаи низ рози шуд ва аз пойҳои пурсид: - Пойҳои ман, пойҳои ман! Имрӯз шумо чӣ кори хуб

АФСОНАИ ВА ДАТРИҲАҲОИ ХАЛҚИ ТОҶИК

кардед.

Пойхо гуфтанд:

- Имрӯз мо бисе ҷусту ҷодок будем, то ту ба дарвозаи карифон гол зада тавонӣ. Мо туро ба мактаб бурдем ва овардем!.. - Ташаккур! -гуфт Аҳмадҷон ва дар охири аз дастонаш пурсид: -Дастони ман дастони ман! Имрӯз шумо чӣ кори хуб кардед? Дастхо гуфтанд.

-Мо навиштем, сурат кашидем. Турхаттаи мейсафедеро бар дошта, ба хавиаш бурдем. Мо кӣ тобу дафтратро ба риф гузоштем, либосхотро дазмол кардем! Ба модарат ёри кардем, хонаро руфтем, қосаю табақро шустем ва аммо Аҳмадҷон акун дигар ҷизе намешунид. Хоби ширин буд...

Савол ва супоришҳо:

1. Афсонаро хонед ва мазмунашро нақш кунед?
2. Шохинбек пеш азхоб чӣ кор мекард?
3. Шохинбек дар хобаш чиро дид?
4. Шохинбек аз дастонаш чиро бурсид?

ПОДШОХ ВА ДЕҲКОНИ ЗИРАК

Буд набуд, як подшохи золим буд. Ба ӯ бо хар баҳона ҷино додани одамон бисёр маъқул буд.

Подшоҳ барои ҷазо додани гунаҳкорон ҷунин тадбир пеш гирифта будааст, кӣ дар ду қоғазпора дар яке марг ва дар дигаре ҳаёт менавиштаасту қоғазпорахоро ба гунаҳкор дароз мекардааст.

Амр гунаҳкор қоғази дар рӯиаш марг навиштаро гирад, ба кити рисолида мешулааст, агар қоғази ҳаётро гирад, аз ҷино озод мефтааст.

Боре деҳконе ин подшохи золимро ҳақорат додааст. Подшоҳ деҳкониро ба зиндон андохта, дар фикри қатли ӯ шуданист, аммо ӯро аз рӯи тартиби пештара ҷазо додан намерасид, зеро мабодо ӯ қоғази ҳаётро гирад, аз қатл ҳалос менгунд. Подшоҳ бисёр фикр карда, дигар ба қор андохтааст ва дар маргӣ қатли марг навишта, ба деҳкон пешниҳод

кардани шудааст. Ёке аз наздикони подшоҳ аз руи шафқат аз ин асрор хабардор кардааст.

Дехкони зирак яке аз коғаз порахоро гирифта зуд ба дахонаш андохта фуру бурдааст. Подшоҳ дар ғазаб шудааст, аммо дехкон зуд гуфтааст:

Бинад, атар дар коғазӣ дигар ҳаёт навишта шуда бошад, пас ман коғазӣ марг навишташударо худ дар ин ҳолат маро ба катӣ расонед, атар баракс бошад, ман аз куштан озод мешавам Бо ҳамин тадбир ӯ аз марг наҷот ёфтааст.

Савол ва ҷуғрофия:

1. Афсонаро хонед ва мазмунро накл кунед
2. Подшоҳ чи корро макул мекард?
3. Дар борои декони зирак накл кунед?
4. Подшоҳ чаро дар ғазаб шуд?

КИССАИ МҶҶРҒИ САҶҶД

Сайёде рузе бахорон ба марзгор рафт ва хост, кӣ барон
ризуку рузи мурге шикор кунад. Дар тӯшае хилвате дом

поскольку на судилище дар пушти буттаҳо пинхон шуд. Муҳофизони маҳалла қалон аз пахлуи дом парвоз карда мегузашт молиги пинхон дом намекушад. Сайёди умедвор сабр кард, сабр кард, инконт сабрши фонда овард. Бехуда намегуянд, ки меҳани сабр ширин аст.

Сайёди хушбахту хурсанд ба суи дом тохт ва Мурғро ба даст гирифт. Мурғ аз тарси ҷон худро ба ҷор тараф мезад, намо Сайёд ӯро маҳкам дошта буд. Мурғ дид, ки илочи калон нест, ноилочи гириён ба Сайёд ру овард. Сайёд, он қадар харобу лоқад ҳастаму он қадар хурдак, ки аз куштани хурдани ман фоидае намебинӣ. Сайёд гуфт: Ба оёлам тӯрусча як тукма тӯшт хузури ҷон. Мурғ ба зорию потино даромад: Аз хурдани ним тукма тӯшти ман манфиат нест. Маро озода кун, ба ту се панд медиҳам, ки бароят фоида овараст. Сайёд пурсид: Чи хел панд медиҳӣ? Ман гуфт: Се панд медиҳам. Якумашро аз руи дастат меӯям. Дуюмашро аз болои девор меӯям. Сеюмашро аз шохии дарафт меӯям. Сайёд ризо шуд ва Мурғро озода кард. Мурғ аз се бор паду болашро афшонд ва руи дасти Сайёд ба тӯштани панди аввал сар кард.

Мугде суфет Коре, ки шулани нест, харгиз бовар нахун,
ки инро бале инро карда метавонад.

Сайёд кановатмандона сар ҷунбонд. Мурғ аз рӯи дастӣ
ӯ парвоз карду боғи девор баромад ва гуфт: - Эй Сайёд
! Акнун панди дувумро гӯш кун. Панди дувум он аст, ки
хартиз бар гузашта ғам нахӯр, чизе ки аз даст додӣ, дигар
хасраташро ба дил роҳ наҳеҳ. Сайёд кановатмандона сар
ҷунбонд. Мурғ аз боғи де-вор парвоз карду бар шохӣ
бағланди дарахт нишаст. Аз он бағланди гуфт:

Эй Сайёд! Дар ҷиғилдони ман марҷони нимкилон хаст,
ки давлати туву фарзандони ту буд. Афсус, ки аз даст додӣ.
Сайёд аз ҷойи худ парида хест ва бо пушаймони даст бар
сар заған гирифт. Мани аҳмак чаро озодаг кардам? Мурғ
бо хушхоли овоз баровард: Эй Сайёд! Ту адаб хушбодар
хастӣ. Охир, вазни ман ним кило нест-ту чӣ хел бовар
карди, ки дар ҷиғилдони ман марҷони нимкилон хаст?
Сайёд ба худ омад ва донист, ки Мурғ ўро бозӣ меиҳад.
Гуфт: Панди сеюматро битӯ! Мурғ аз шохӣ бағланд садо
дог: Ман пандат додам, ки бар гузашта ғам нахӯр ва
хасрати он ҷизро ба дил роҳ наҳеҳ, ки аз даст рафтааст.
Ту мувофиқи ин панди ман рафтор накарди. Сайёд фарёд
заг: Панди сеюматро битӯ! Мурғ гуфт: Панди сеюм он
аст, ки дар зиндони пандҳои додаам-ро сармашки кори
худ кун, хартиз хор намешава. Мурғ инро гуфту парида
рафт. Сайёди бенасиб бо хасрат аз паси Мурғи озодаг нигоҳ
мекарду нигоҳ мекард.

Савол ва сӯроишҳо:

1. Афсонаро хонед ва мазмунро нақл кунед?
2. Дар бораи сайёд маълумот диҳед?
3. Дар бораи мурғ маълумот диҳед?
4. Панди сеюматро ки мегуянд?

АБЛАХ ВА ХИРС

Мард аз бинбони гарму тасфон мегузашт. Ногоҳ, нолае
ба гушаи рӯид: «Ёрӣ диҳед!» Мард ба сӯй овоз давид ва
дид, ки аҷлакор хирсро ба қомаш фӯру мебарид. Вай
ҷиғилдони ба аҷлакор дарафтод ва бо як зарбаи шашер ду
тағимани кард. Хирси халосефта сар ба пой мард гузошту
гуфт:

То нифисам хай, гуш ба фармони туам ва ба ту хиз-мат
менунам.

Акнун инҳо ҳамеша ҳамроҳ буданд. Хирс мисли саги
бонифо аз дунболи мард мерафт. Вақте ки хастагӣ ғалаба
менару мард барои истироҳат дароз мекашид, хирс дар
сарӣ ӯ рост истода посбонӣ мекард. Боре як роҳгузар ин
қодро диду аз он Мард пурсид:

Эй бародар! Ён хирс ба ту чӣ мешавад? Мард қиссан
аҷлакору озодаг кардани Хирсро ба ӯ нақл кард. Раҳгузар
гуфт:

Аз аҷлакор дӯстӣ намебарояд. Зуд худро аз ин хирс озода
куну ҷон ба аҷлакор бубар. Аммо мард аз хирс аблахтар
дид, ба сӯяи нисхатомези раҳгузар гуш нагод ва ба ӯ
гуфт: Ён аҷлакорро аз рӯй рашку хасад меғуй, ҷунин
ҷиғилдони меҳрубонро касе надидааст. Раҳгузар
гуфт:

Ман ин аҷлакорро аз рӯй дӯстӣ меғуям. Ту чӣ хел дар

сои Хирси аблаҳ меҳобӣ? Ба ҷони худ ҷабр мекуни. Марди аблаҳ якравӣ мекард. Ба роҳи худ бирав, эй раҳгузар. Маро аз Хирси меҳрубонам ҷудо карда наметаним. Раҳгузар ноилоҷ ба роҳи ҷабр доду Марди аблаҳ бо хирсаш он ҷо монд. Ҳаво гарм буд. Ҳоё бар Мард ғалаба кард ва сар ба рӯи ҷомии катъ ардаш гузошт ба танаб рафт. Атроф пур аз магас буд. Магасҳо ба ҷашми рӯи Мард ҳуҷум меоварданд ва наметонданд, ки ӯ замоне бисояд. Махсусан як магаси сиёҳи барзангӣ ҳеҷ аз рӯи мард дур намешуд. хирси бечора магасро аз як бари рӯи мард меронд, вай ба рӯи дигари Мард менишаст, аз бинӣ метурехту дар пешонаш қарор мегирифт.

Хирс беист магас меронду магас меронд. Ниҳоят, аз ин кори бебарор ба ғзаб омад ва ба худ гуфт: «Ақнуи очаи зори магасро нишон медиҳам!» Магаси барзангӣ аз манахи марди масти ҳоё бархосту ба нуғи биниаш нишаст. Хирс оҳиста ҳам шуду аз замин як санги калони вазнинро бардошт, магасро нишон гирифт нишон гирифтӯ якбора бо тамоми кува ба сараш зад. Магас хушёрӣ карду парид рафт. Санги калон ба сари мард бархурд ва ӯ ҷон ба ҷонофарин супорид. Хирс хушнуд буд, ки хизмати Мардро мекунад. Аммо дар асл мардро ба он дунё роҳи кард. Зеро аз аблаҳ хизмати аблаҳона мерасад.

Савол ва супоришҳо:

1. Афсонаро хонед ва мазмунро нақш кунед.
2. Дар бораи марди аблаҳ маълумот диҳед?
3. Дар бораи хирс маълумот диҳед?
4. Магас хушёрӣ карду парид чӣ кор кард?

ГУРҒУ, РҶБОҲ, ВА ШЕР

Рӯзе Шеру Гурғу Рӯбоҳ, ба шикор рафтанд. Ҳарчанд инан Шер ҳамроҳонашро намегирифт, аммо лутф карду ба интизоҳони бӯрд. Ҳаво ғарам бӯду куҳу пушта пур аз сард. Корини омад кард. Гову бӯзу харғуш шикор карданд, бо табии болдаву дили шод ба ҷойи эисташон баргаштанд. Шер мушоҳида мекард, ки нафси бади Гурғу Рӯбоҳ ба туген омидаст ва онҳо ҷашми Гурғунаи худро аз сийдо наметонанд. Шер ба рӯбоҳ рӯ оварда гуфт:

«Эй рӯбоҳ! Ту имрӯз дар тақсими сайдиҳо маддагори ман бии. Хар ҷи дорем, аз рӯи ашӯ инсоф байнамон тақсими кун. Гурғу пеш омаду говро миён кашид ва лаб кушод:

«Эй Шеру ҷеҳур, Ту ки аз мо калонтару пузуртар астӣ, ин гови калони фарбех, аз они туст. Рӯбоҳ говро интизоҳон ба назди Шер овард. Бадд гуфт:

«Ин бӯзи минеҳони на харобу на фарбех, аз ман аст. Нав бӯзи ба катор гузошт ва ба рӯбоҳ рӯ овард:

«Рӯбоҳон ту, ки аз ману шер хурдтар хастӣ, ҳамин парӯши тӯро кифон мебошад. Шер, ки аз хашм меларзид, ӯро ӯд:

«Эй Гурғу аз мар бистар! Ту худ ҷи хастӣ, ки дар назди

шох «ману ту» мекуни, Пеш омаду панча ба Тург зад ва уро ду пора кард. Бад ба Рӯбоҳ, гуфт:

- Ту сайдхоро акун байнамон тақсим кун. Рӯбоҳ, дарзону тарсон ба тақсим кардани гову бузу харгуш сар кард. Бо овози дарзон, бо хушомад хушгуй гуфт:

- Эй Шери шохи шерон! Ин гови фарбеҳ, хуроки субҳгоҳии шумост. Рӯбоҳ говро кашолкунон назди Шер овард. Бад ба сари буз омад. - Шох, Ин бузи гушташ нисфизини шумост.

Шери аз рафтори Рӯбоҳ канотманд мунтазир буд, ки ин тақсимтар ниҳоят харгушро барои худаш метрад. Аммо ин тавр нашуд. Рӯбоҳ, бо оҳанги илтиҷоомез ва бо камоли хушомад гуфт:

- Эй Шери боҳиммат! Эй пушти паноҳи мо! Эй зеби дашту саҳро! Харгуше, ки аз ғайбати шумо захраф шуду ҷон ба ҷонофарин супорид, хуроки шомгоҳии шумост. Шери хурсанду сарбағанд ба назди Рӯбоҳ, омаду уро канотмандона ба оғуш гирифт ва пурсид:

- Эй Рӯбоҳи бо инсоф! Ту чунин тақсимтариин тур аз адолатро аз кучо ва аз кӣ омухтӣ? Рӯбоҳ кӣ хануз ҳам дасту пояш меларзид, бо овози нимшуна во гуфт:

- Ман ин адолату инсофро аз холи зори Тург омухтаам. Вай, кӣ дар назди шумо, ҷаноби Шер, густоҳӣ карду худро бо шумо баробар ҳисобид, аз инсоф бисер дур рафта буд. Бинобар ин ҷазояшро дида, Шер муйлабҳоишро шодона тоб доду гуфт:

- Оре, барои ҳамин метуянд, кӣ бо думи Шер бозӣ кардан нашоёд.

Савол ва сунориниҳо:

1. Афсонаро хонед ва мазмунашро нақл кунед?
2. Шер бо кадом хайвонҳо ба шикор баромад?
3. Шер барои чӣ аз рафтори рӯбоҳ хурсанд мешуд?
4. Рӯбоҳи маккор чӣ кор кард?

МАҶЛИ ДАРВЕШ ВА МҶҶА

Дарвеш дарвеш барои харидаи гандум ба бозор омад. Дарвеш ба гандуми халтаи гандум мефурӯшад.

Дарвеш, мандум! — Салом, кимати халтаи гандум ҷанд чанд аст?

Дарвеш: Ох, келе савдо карданд ва дарвеш бо нарки наркине, халтаи гандумро харидаи кард ва ба сари шона парфтод, ба кона овард. Зану бачааш зуд ҷодар густур гандуми гандумро рӯи он тунук карданд. Ногоҳ аз миёни гандуми гандуми мурчае давида баромад. Бачаҳо якбора фарёд заданд:

Мурча

Мурча! Мурча! Дарвеш мурчаро бо эҳтиёт рӯи каф парфтоду келе ниток кард ва сард кашид. Зани дарвеш бо гандуми гандум:

Мурча ох, киматида? Чӣ шуд? Дарвеш мурчаи рун наркини гандуми гандум гуфт:

Ин мурчаи мун аз конаву дараш дур кардам. Бачаҳо наркини гандуми гандуми мурчае давида баромад.

Ин тавр дур кардаед? Дарвеш андешамандона ҷавоб накард.

Ин мурчаи наркини мурчаи дорад, хона дорад, мумкин бакиши мурчаи мун дошта бошад, Зан гуфт:

-Хайр, чӣ? Дарвеш:

-Чаро "Хайр, чӣ?" метуӣ? Ин мурча барои дон аз хона баромад. Бачагонаш шояд бозгашти уро интизоранд, гуруснаву ташнаанд. Зан ғамгин шуд.

-Хайр, чӣ кор мекунем? Дарвеш бо катъият гуфт:

-Ба бозор меравем, пиразани гандумфурӯро меёбем. Зан пурсид:

-Баъд, чӣ? Дарвеш гуфт:

-Бо пиразан ба хирман меравем, хирманашонро меёбем ва мурчаро сар медихем, то ба хонааш, ба пеши наздиқонаш баргардад. Зану бачаҳои дарвеш хайрон-хайрон ба ӯ нигоҳ мекарданд ва намедонистанд, кӣ чӣ гуянд. Байт: Даруни фурумондагон шод кун зи рӯзи фурумондагӣ ёд кун.

Савои ва супоришҳо:

1. Афсонаро хонед ва мазмунашро нақб кунед?
2. Дар бораи марде дарвеш маълумот диҳед?
3. Дар бораи мурча маълумот диҳед?

АФСОНАИ "БУЗИ СОДДА ВА РҶБОҲИ ФИРЕБ-ГАР"

Рӯбоҳе бисёр ташна монд. Назди чоҳе рафт ва ба даруни чоҳ ҷаҳид. Вай аз чоҳ сери об нӯшид ва баъд баромадан хост.

Ҳарчанд кушиш кард, лекин баромада натавонист. Ҳамин вақт бузаке барои об нӯшидан омад. Вай рӯбоҳро дар даруни чоҳ дид. Буз аз рӯбоҳ пурсид:

-Ҳамсояҷон, оби чоҳ ширин аст? Рӯбоҳи маккор гуфт:

-Ман дар умрам чунин оби ширин нахурда будам.

Барои ҳамин ҳам аз ин чоҳ баромадан намехоҳам.

Бузи ҷингилапо ба сухани дурӯғи рӯбоҳи фиребгар бовар кард. Вай низ ба чоҳ ҷаҳид ва аз об сери нӯшид. Баъд хост, кӣ барояд, натавонист.

Рӯбоҳ ба буз гуфт:

"Аз об хуб сери нӯшиди? Биё, акнун сари дуппо исто, минн боло бироям. Баъд туро ҳам боло мекашам."

Бузи содда рози шуд. Сари ду по ба девори чоҳ риет истода рӯбоҳи маккор ба гардани буз баромад. Баъд берун ҷаҳид ва ба роҳи худ рафтан гирифт. Бузи бечора аз кифон ӯ зориву тавалло кард:

-Ба мин ёри деҳ! Маслиҳати мо чӣ буд?

Рӯбоҳ ба акиб нигаристу гуфт:

-Эй бузи беақл! Пеш аз даромадан ба ҷоҳилоҷи баромаданро боло фиребгар мекарди. Акнун чӣ хел, кӣ мекоҳи, ҳамон хел баро!

Савадоко доир ба матн.

1. Рӯбоҳ ба кучо ҷаҳид?

А. Ва даруни чоҳ

Б. Ба даруни дарё
В. Ба даруни ғор

2. Кадом хайвон рӯбохро дар ҷох дид?

А. Харгӯш Б. Гург В. Бузак

3. Ҷаро рӯбох аз ҷох баромада нагавонист?

4. Бузи чингилпо ба суҳанони кадом хайвон бовар кард?

А. Гург Б. Рӯбох В. Паланг

5. Рӯбох ба буз чи гуфт?

6. Рӯбох чи тавр аз ҷох баромад?

А. Ба гадани буз баромад

Б. бо ёрии норбон

В. бо ёрии ресмон

7. Рӯбох бо ақиб нигаристу чи гуфт?

ЈАТИФАҲО

Мург ва хурус

Ва инан дону гиндими соҳибам ман тухм мекунам, ӯ мекунад, гуфт мург ба хурус бо ифтихор, Ту бошӣ фақат мурд оғо мебарорду халос.

Хурус бо турғури баланд гуфт:

Э, Ақиле, мин набошам, тухму ҷӯча аз кучо мешавад?

Саг ва хурус

Аз шом то саҳар хавлиро поспонӣ мекунам, вале шайбам ба ман устуғон медихад, лаб ба шикот кушод саг ба хурус: Ба ту бошад, дону нонреза медихад. Ба кадом ниронитив? Ман саҳар соҳибамро аз хоб бедор мекунам. Саҳархези факту биракату зиёд дорад, гуфт хурус.

Гинаш ҷала монд. Ӯ ро дошта, сар канданд ва ғушта муронад.

Аз пиёдагардӣ халос мешудам

Афғонӣ рифта аз роҳ якто наъл ёфт ва худ ба худ хурсанд шуда гуфт:

Амун боз як хару се дона наъл ёбам аз азоби пиёдагардӣ калло мушамм...

Шоирхона

Зин фарбеҳе ба дугонаш нақшаи солинавиштр гуфт: Соли онда мин дар хавзи шиноварӣ оббозӣ мекунам. Мегӯям ки оббозӣ одамро хароб мекардаст. Сафсата! Агар оббозӣ хароб мекард, аҳволи кит хамин мешуд.

Моҳ фоиланок ё офтоб

Аз Шавкатуллул нуриданд:

Моҳ фоиланок ё офтоб?

Шавкатуллул гуфт:

Аз бисии офтоб рӯзона мебарояд ва дар рӯз ба рӯшноӣ табдил меёфт, амӣ он кидар фоила надорад.

Аммо моҳ ки дар шаби торик баромада, рӯи дунёро равшан мекунамд, албатта фойданок аст.

Бачахоро тарсонам

Сардорбек занеро дар кӯча дида, нитох дошт, ки мӯйхоиш ба аҷускампири монанд буд ва аз ӯ илтимос кард: Бубахшед, расматонро гирифта якташро ба ман меодед...

Расми ман ба шумо барои чӣ даркор?
Ба ҳамсинфонам нишон дода, як онхоро тарсонам,
То дигар шӯхӣ накунамд.

Рӯзҳои ин чоро намедонам

Афандӣ ба як шаҳри бегона ба сиеҳат рафт. Вакте ки шаҳро тамошо карда меташт, касе аз ӯ пурсид:
Имрӯз кадом рӯз аст, бародар?

Афандӣ гуфт:
Мебахшед, ман инчо мусофирам, рӯзҳои ин чоро намедонам, аз ягон каси ҳаминҷой пурсед. Чаро моҳиён гап намезананд?

Як хонандаи кунҷков аз афандӣ пурсид:

Муаллим ба назари шумо чаро моҳиён гап намезананд?
Дилшодбек ба рӯйи ӯ бодиккат нитох карда гуфт:

Агар ту роҳам ба зерӣ об нитох доранд, мебинем, кӣ чӣ хел гап мезанӣ?

Вакти салом

Заминстон саҳт омад. Сузипворӣ камчин. Синфҳо хушук. Набераҳои бобо баъди дарс хеле барф бози каданд. Дастҳои аз сардӣ сурхшудашонро ба ҳам молида роҳи хавлиро пеш гирифтанд. Дар назди дарвоза бобояшонро диданд, вале ҳарфе назада суи хона шитофтанд.

Ассалому алейкум! Овози пирамард баланд садо дод. Ҳоло вақти саломе не, гуфт яке аз набераҳо дарақдарақ ларзида дасташонро сармо зад.

Чашматон як тарафа мебинанд. Командири ширакайф, кӣ ба пойи базӯр рост истода, аскариҳои сафакшидаро як-як

аз назар мегузаронд, дар назди аскарӣ оддӣ Сафар Маҳсум тинҷеҷуф карда гуфт:

«Туфтиро тои карда?

«Боз кардам.

«Тасмани минибандиро дуруст карда?

«Дуруст кардам.

«Тарбони куттиро дуруст карда?

«Албатта, дуруст кардам.

«Ҷуғмаҳои куттиро барои чӣ пасту боло гузарондӣ?

«Рифик командир, туғмаҳои куттаро дуруст гузарондам,

вале чашматон чунин нишон медиҳад, гуфт Сафар Маҳсум.

Заминдон мешавам командир

Командири ҳарбӣ туғмаҳои занги хонашро зер кард. Заминдон дару хонаро кушода, шавҳари ширакайфашро дид ва гуфт:

«Марҳамат, дарсд командир.

«Ин ҷо қонин кист?

«Албатта, қонин худатон, рафик командир.

«Хушк тайер шуд командир?

«Тайер рафик командир.

Бӯйи ырак аз мин не...

Ноҳии роҳ мошинеро майн карду аз ронанда кучиқасишро пурсид.

Ҷабе гувоҳномаи ронандагиро бо назди даҳони ронанда бурду қонин кард, ки (пуф) гузд.

Намд гувоҳномаю аз назар гузаронду гуфт:

«Туриҷон қор ҷиқоқ-қу, барои чӣ дар сари рул нушидем?

Аппарати зан

Дар мисоле, телефони дастии мансабдоре ҳар замон ғайр дорад, ба ҷамъномаи ҳамаи мерасонид. Садири маҷлис иттиҳоди кард, ки ҳамин телефонҳои хомӯш кунанд. Аз ин овози телефони он мансабдор боз ду-се маротиба интиҳоди ғайрӣ маҷбури шулу ӯро ҳезонд ва пурсид:

«Интиҳоди ғайрӣ чунин дошта бошед, ба шумо руҳсат.

-Мебахшед, раис, шармгинона гуфт мансабдор, ба фаҳми ин телефон намеравам. Ин аппарати занан...

«Пул-пул, газро биёр!»

Афандӣ дар бешазор Алибобои ҳезумкашро, кӣ пири фарут шуда буд, вохӯрд ва гуфт:

-Дигар ба ту коре вазини ҳезумкаш чӣ зарур?

Камқувату бемалор шудай. Фарзандону наберагонатон ду мошин ҳезум тайёр карда диҳанд, ба як фасли замистон мерасад. Ё ту боз хазинаро ҷустуҷӯ дорӣ?

-Албатта, -ҷавоб дод Алибобо, -пулҳои газ дар ғор пинҳон аст. Ман онро ёфтам. Ҳарчанд «сим-сим дарро кушо» меғям, дармадтоҳ кушода намешавад.

-Э Алибобои солда! Ту магар беҳабарӣ, кӣ иборан «сим-сим, дарро кушо!» кӯҳна шудааст.

-Чӣ ҳел? Қай? Ҳоло кадом ибораро гуфтан лозим аст?

-«Пул-пул, газро биёр» меғӯй.

Аз ғами мемурад

Фурӯшандаи фарбеҳе ба духтур арз кард:

-Духтурҷон, як илоҷ кунед, ки камтар хароб шавам, вагарна аз роҳгардӣ ҳам мемонам.

-Кори савдaro бас карда, ба сахро бароед!

Фиреб

Ҳочӣ Насридин саҳт бемор шуда, сар ба боғин ниҳод. Занаширо ба наздаш хонда гуфт:

-Беҳтарин куртахоҷиро пушанда, дар наздам бошин.

Занаиш, кӣ мунтазири васият буд, гиряиталх кард ва гуфт:

-Чӣ ҳел ман худро орою торо бидиҳам, вақте шумо дар дами марг хастед?

-Ҳеҷ гап не, азизам, -ӯро ором кард Насридин. Вақте ки ҳазрати Азроил меояд, шояд хусну ҷамоли ӯро дида, маро фаромуш кунад.

АДАБИЁТҲО:

Эронӣ ва Ҳафизӣ:

Байнов Д. Афсонаҳои ҳаҷвии мавии тоҷикӣ. Д., 1978;

А. Ҳоҷиев, Қулӣ ва Ҳафизӣ: фолклори тоҷик. Мисалҳо ва афсонаҳо. Ч. 1. М., 1981;

Ҳаҷиев Р. Афсона ва жанриҳои дигари насри шифохӣ. Д., 1999;

Ҳаҷиев Р. Таърихи гирдоварӣ, наҷр ва пахӯхшии афсонаҳои мардуми форсизабон. Д., 2001;

А. Каримҷонов. «Ҷува муассасаларда меъорӣи муассисларин кортиш» (Ҷува қудланма) Тошкент 2018.

А. Каримҷонов. А. Абдуллоев «Роҳҳои таҳкили тарсон муассисларин», Дастури методӣ. Тошкент 2019.

А. Каримҷонов, Д. А. Каримҷонова «АЛИФО, бозӣ ва интишофи нуқта» (Ҷува қудланма) Ҳамкор нашриёти Тошкент 2020.

А. Каримҷонов. "Бошлангич синфларда таълим тарбия муассисларин", Тошкент "ИРФОН" 2021 й.

Сайти интернет:

1. www.tdru.uz

2. www.redalov.uz

3. www.ziyouz.uz

4. www.edu.uz

Каримҷонов Алӣҷон,
Авазхонов Шохназар

АФСОНА ВА ЛАТИФАҲОИ ХАЛҚИ ТОҶИК

БАРҶОИ ТОҶИБИМОНИ СИНФҲОИ ИБТИДОИ
O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI O'QU TALIMI,
FAN VA INNOVATSIONALAR VAZIRLIGI
CHIRCHIQ DAVLAT PEDAGOGIKA UNIVERSITETI
АХВОРОТ RESURS MARKAZI

1-FLIAL
Муҳаррир: Х. Таҳиров

Техник муҳаррир: С. Меликузиева

Мусаххих: М. Юнусова

Редакциончи: И. Мухаммад

O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI
FAN VA INNOVATSIONALAR VAZIRLIGI
CHIRCHIQ DAVLAT PEDAGOGIKA UNIVERSITETI
АХВОРОТ RESURS MARKAZI

— 4118 —

Нашр. лиц. № 2244. 25.08.2020.

Босишта рухсат этилди 09.02.2023.

Бичими 60x84 1/16. Офсет коғози. "Times New Roman"
гарнитураси. Ҳисоб-нашр табоғи. 4,0.

Адади 100 дона. Буюртма № 16.

«ZEVO PRINT» МЧЖ босмахонасида чоп этилди.
Манзил: Тошкент ш., Ўшнобод тумани, 22-ҳарбий
шаҳарча.

Каримҷонов Алиҷон, Авазхонов Шохназар
БАРОИ ЗАЙДХО